

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในนวนิยายของประชาคม ลุนาชัย Reflections of Fishermen Communities in Novels of Prachakom Lunachai

XUELIAN LU 1¹

พัชรินทร์ บุรณะกร 2²

E-mail : patcharinburanakorn@gmail.com

¹นักศึกษาระดับปริญญาโทสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

E-mail : xuelianjoy@gmail.com

²สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในนวนิยายของประชาคม ลุนาชัย ขอบเขตงานวิจัยคือศึกษานวนิยายของประชาคม ลุนาชัยที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับชีวิตชาวประมง จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่คนข้ามฝัน ผึ้งแสงจันทร์ กลางทะเลลึก ในกับดักและกลางวงล้อม ไต้ก๋ง เทียวเรือสุดท้าย โดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในนวนิยายของ ประชาคม ลุนาชัย แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ของชาวประมงมี 2 ด้าน คือ ชีวิตความเป็นอยู่บนเรือ ที่อยู่อาศัยบนเรือต้องนอนร่วมกับคนจำนวนมากพื้นที่แคบและแออัดไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการพักผ่อนที่เหมาะสม อาหารการกินมีอาหารทะเลกินอย่างความอุดมสมบูรณ์มีวิธีการทำอาหารที่หลากหลายชีวิตความเป็นอยู่บนฝั่งที่อยู่อาศัยใกล้ชายหาดแม่น้ำลำคลองมีลักษณะเป็นบ้านไม้ไผ่และบรรยากาศรอบบ้านเงียบสงบการคมนาคม นิยมใช้รถจักรยานยนต์ในการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ ที่ไม่ไกลจากบ้านมากนัก 2) ด้านวัฒนธรรมไทยในสังคมชาวประมงพบว่า มีความเชื่อเรื่องแม่ย่านางชาวประมงเช่นไหว้แม่ย่านางก่อนออกทะเลเพื่อให้นำโชคกลับมาให้ตนและช่วยให้ปลอดภัยในการเดินทางมีความเชื่อในพุทธศาสนาชาวประมงชอบทำบุญไหว้พระทำความดีเพื่อได้รับผลดีต่อชีวิตส่วนประเพณีแต่งงานชาวประมงจะจัดพิธีแต่งงานเช่นเดียวกับคนไทยโดยทั่วไปคือ มีพิธีแห่ขันหมากและการแต่งชุดไทยในงานแต่งงานแต่จะเน้นความเรียบง่ายในการจัดงานเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: ภาพสะท้อนสังคมชาวประมง นวนิยาย ประชาคม ลุนาชัย

Abstract

This research aimed to analyze reflections of the society of fishermen in six novels of Prachakom Lunachai, including Kon-kam-fun; Fang-sang-chan; Klang-tale-luek; Nai-kup-duk-lae-klang-wong-lorm; Tai-gong; and Thaew-reu-sod-thy. Research findings were reported as a descriptive analysis. Two aspects of the fishermen society, reflected in the studied novels, were found as the following. 1) Ways of live, both livings of the fishermen – on board and

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

on land – were reflected. The living on board, on fishing ships, was crowded due to many workers but limited space and lacking of facilities; however, rich sea food cooked variously was sufficient. For on land living, mostly in bamboo houses located close to the sea; rivers; or canals, was tranquil; the daily commute mainly depended on motorcycles. 2) Cultural practices were based on traditional beliefs and Buddhism, like worshipping of Ya-ngang, the marine goddess, merit making; worshipping the Buddha images; and doing good conduct wishing for prosperity in life.

Keyword: reflections of society of fishermen, novel, Prachakom Lunachai

บทนำ

วรรณกรรมเป็นผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น แสดงออกด้วยการใช้ภาษาเพื่อสื่อเรื่องราวให้เข้าใจระหว่างมนุษย์และให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ดังที่ หทัยวรรณ ไชยะกุล (2544, น. 6) กล่าวว่า วรรณกรรมทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ และจินตนาการคล้อยตามได้ วรรณกรรมที่มีศิลปะอาศัยองค์ประกอบรวมในแง่ความงดงามของภาษา เนื้อหา รูปแบบ และวิธีแต่งที่ผสมกลมกลืนกัน เห็นได้ว่า วรรณกรรมเป็นสมบัติประการหนึ่งที่ทำให้อารมณ์ ให้ความรู้และความสนุกสนาน นอกจากนี้วรรณกรรมยังบันทึกภาพของสังคมในแต่ละยุคสมัยสะท้อนให้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพสังคมด้วย ดังที่ ตรีศิลป์ บุญขจร (2542, น. 5) กล่าวว่า วรรณกรรมสะท้อนประสบการณ์ชีวิตในยุคสมัย ไม่ว่านักเขียนจะตั้งใจสะท้อนสังคมหรือไม่ก็ตาม วรรณกรรมก็เป็นคั่นฉ่องแห่งยุคสมัย เนื่องจากเป็นภาพถ่ายชีวิตของยุคสมัยนั่นเอง ดังนั้น วรรณกรรมมีคุณค่าทั้งให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านและเป็นกระจกเงาสะท้อนภาพของสังคมออกมาได้อย่างชัดเจน

ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมเป็นเรื่องที่ไม่อาจปฏิเสธได้ เนื่องจากวรรณกรรมกับสังคมมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ดังที่ อิงอร สุพันธุ์วนิช (2554, น. 43) กล่าวว่าวรรณกรรมกับสังคมมีความเกี่ยวข้องกันหลายลักษณะ คือ วรรณกรรมจะสะท้อนสังคมให้มนุษย์รับรู้ว่าจะเกิดสิ่งใดขึ้นในสังคมขณะนั้น ในขณะที่สังคมอาจมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม และวรรณกรรมก็อาจส่งอิทธิพลต่อสังคมได้เช่นกันวรรณกรรมจึงมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแนบแน่น

นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี มักมีขนาดยาว โครงเรื่องกว้างขวางและซับซ้อน นวนิยายจัดเป็นวรรณกรรมแห่งการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่ผ่านกระบวนการพัฒนามายาวนานทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหามาตามลำดับ จนเป็นนวนิยายเช่นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในปัจจุบัน ดังที่ สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543, น. 178) กล่าวว่า ภายในเวลา 70 กว่าปีที่ผ่านมา นวนิยายไทยมีการพัฒนาการทางรูปแบบ แนวคิด เนื้อหาตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมตลอดอย่างเห็นได้ชัด เริ่มจากการนิยมนวนิยายรักพาฝันในระยะแรกแล้วก้าวไปสู่นวนิยายที่เสนอข้อคิด นวนิยายการเมือง และนวนิยายสะท้อนภาพสังคมอย่างในปัจจุบัน ผู้เขียนนวนิยายมักจะหยิบยกเรื่องราว ความคิดจากประสบการณ์ของตนในช่วงเวลานั้นมาถ่ายทอดเป็นวรรณกรรม

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งน้ำและทรัพยากรทางน้ำมากมายหลายแห่ง นอกจากอาชีพของคนในสังคมไทยทำเกษตรกรรมแล้ว ยังมีการทำประมงอีกด้วย อาชีพประมงเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไทยที่อาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่มีวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

และประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะโดดเด่นและมีอัตลักษณ์ของตนเอง ดังที่ LIAO WEIQING (2561) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงจากรวมกรรมของ อัครศิรี ธรรมโชติ ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมได้สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมของชุมชนชาวประมงในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและการประกอบอาชีพ และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอย่างชัดเจน ในปัจจุบัน การทำประมงรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไปจากประมงดั้งเดิม โดยมีปัจจัยสำคัญจากมีการพัฒนาเทคโนโลยี ประมงพาณิชย์ที่ทำการประมงโดยใช้เรือยนต์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจประมงให้ยั่งยืน ดังนั้น สังคมชาวประมงแบบใหม่เป็นแรงบันดาลใจให้นักเขียนบางคนสร้างสรรค์ผลงานรูปแบบนวนิยายที่น่าสนใจตามมา

ในบรรดานักเขียนทั้งหลาย ประชาคม ลุนาชัย เป็นนักเขียนที่สร้างสรรค์ผลงานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมไว้จำนวนมาก สามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีวรรณศิลป์ ได้รับความนิยมจากผู้อ่าน และได้รับรางวัลมากมายจากงานเขียนประเภทนวนิยายจากองค์กรต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเขียนนวนิยายจากประสบการณ์และมุมมองที่เขาได้ผ่านพบมาด้วยตัวเอง เนื่องจากในช่วงหนึ่งของชีวิต ประชาคม ลุนาชัย เคยประกอบอาชีพลูกเรือประมงเป็นระยะเวลาไม่นานนับสิบปี ดังนั้น ผลงานของประชาคม ลุนาชัยได้นำเสนออาชีพชาวประมงซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ในวรรณกรรม

จากความสำคัญดังกล่าว อาชีพประมงเป็นอาชีพหลักของสังคมไทย มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ประชาคม ลุนาชัยได้นำเสนอเรื่องราวของชาวประมงไว้ในวรรณกรรมของเขาได้อย่างชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในนวนิยายของ ประชาคม ลุนาชัย ซึ่งจะทำให้เข้าใจสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมชาวประมง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในนวนิยายของประชาคม ลุนาชัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษานวนิยายของประชาคม ลุนาชัย ที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับชีวิตชาวประมงทั้งหมด มีจำนวน 6 เล่ม ได้แก่

1. เทียวเรือสุดท้าย พิมพ์ครั้งที่ 1 แพร่สำนักพิมพ์ 2551
2. ผึ้งแสงจันทร์ พิมพ์ครั้งที่ 5 สำนักพิมพ์เอโนเวล 2553
3. กลางทะเลลึก พิมพ์ครั้งที่ 4 สำนักพิมพ์เอโนเวล 2553
4. คนข้ามฝัน พิมพ์ครั้งที่ 6 สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ 2556
5. ในก้นดักและกลางวงล้อม พิมพ์ครั้งที่ 1 สำนักพิมพ์ศรีปัญญา 2561
6. ไต่กัง พิมพ์ครั้งที่ 1 สำนักพิมพ์ดินแดนบุ๊ค 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ตัวบทนวนิยาย (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. ศึกษานวนิยายของไทยที่นำเสนอภาพสังคมชาวประมงของนักเขียนชาวไทย
3. ศึกษานวนิยายของประชาคม ลูนาชัย จำนวน 15 เรื่อง
4. คัดเลือกนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาวประมงของ ประชาคม ลูนาชัย จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ คนข้ามฝั่ง ฝั่งแสงจันทร์ กลางทะเลลึก ในกับดักและกลางวงล้อม เทียวเรือสุดท้าย ไต้ก๋ง
5. วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในนวนิยายของประชาคม ลูนาชัย
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในนวนิยายของประชาคม ลูนาชัยจำนวน 6 เล่ม ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงที่ปรากฏในนวนิยายของ ประชาคม ลูนาชัย ดังนี้

1. ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวประมง

ชีวิตความเป็นอยู่เป็นสภาพการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับความต้องการที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ในสังคมไทยชาวประมงเป็นกลุ่มอาชีพที่สำคัญและพึ่งพาแหล่งน้ำทำประมงเพื่อดำรงชีวิต นวนิยายของประชาคม ลูนาชัยได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวประมงนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วน คือ ชีวิตความเป็นอยู่บนเรือกับชีวิตความเป็นอยู่บนฝั่งดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ชีวิตความเป็นอยู่บนเรือ

สภาพการดำเนินชีวิตของชาวประมงที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในเรือประมงกลางทะเลเป็นระยะเวลาเวลานานมากกว่าอยู่บนฝั่ง งานบนเรือเป็นงานหนัก เวลากินและเวลานอนไม่มีความแน่นอน ยังต้องเสี่ยงกับความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติดินฟ้าอากาศกลางทะเล สภาพชีวิตความเป็นอยู่บนเรือของชาวประมงที่ปรากฏในนวนิยายของ ประชาคม ลูนาชัย ดังนี้

1.1.1 ที่อยู่อาศัยบนเรือ

นวนิยายเรื่อง ฝั่งแสงจันทร์ กล่าวถึง เก่งเรือชั้นสองเป็นที่นอนของลูกเรือประมง ลูกเรือทั้งหมดต้องนอนกันอยู่แ่งเดียวกัน จำนวนลูกเรือที่มากเกินไปทำให้ต้องนอนติด ๆ กัน บางครั้งคลื่นแรง ทุกคนจนนอนไหลมาอยู่รวมกันทีเดียว ดังตัวอย่าง

เก่งชั้นสองซึ่งถือว่ากว้างที่สุด มีเนื้อที่ประมาณสองคูณสี่เมตร เราเปิดเสียดนอนกันถึงยี่สิบสองคน แบ่งตามยาวเป็นสองฝั่ง นอนหันหัวไปคนละทาง ขาเหยียดประสานงากันตอนหลับ มีบ้างที่เผลอถีบเอาฝ่ายตรงข้ามแรง ๆ บางครั้งรู้สึกสาหัสเท่าเมื่อเหยียบเอาหัวของใครบางคนเข้า ยามเรือโคลงเคลงและถูกคลื่นกระแทกหนัก ๆ จนเอียงวูบวาบ คนสองฝ่ายก็ไหลเทมากองรวมกัน

(ฝั่งแสงจันทร์. 2553 : 117)

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าในขณะที่ออกทะเล ชาวประมงกินนอนอยู่บนเรือ เรือประมง โดยทั่วไปจะแบ่งส่วนที่เป็นที่พักของลูกเรือ ส่วนมากจะต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนจำนวนมากในห้องแคบๆ เดียวกัน ที่พักอาศัยกว้างหรือไม่จะขึ้นอยู่กับขนาดของเรือประมงและจำนวนลูกเรือด้วย ที่พักของคนเรือทั้งหมดอยู่บริเวณที่เป็นห้องเรือสำหรับที่นอนของชาวประมงไม่มีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนตัว ทุกคนจะนอนอยู่ชั้น เดียวกัน เนื่องจากมีคนจำนวนมาก เนื้อที่จึงเล็กไม่พอนอน ต้องนอนกันอย่างแออัดและเบียดกันจนเท้าของคน คนหนึ่งไปโดนหัวของคนอื่น ๆ ได้ ที่อยู่อาศัยบนเรือของชาวประมงจึงไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการ พักผ่อนที่เหมาะสม แต่พวกเขาถือทนและมุ่งมั่นทำงานหาปลาให้สำเร็จทุกครั้งที่ออกเรือ

1.1.2 อาหารการกินบนเรือ

อาหารมีความจำเป็นต่อร่างกายและการดำรงชีวิตของมนุษย์มาก ต้องอาศัยอาหารเพื่อให้ พลังและชีวิตอยู่รอด อาหารการกินในชีวิตประจำวันของชาวประมงบนเรือ อาหารหลักจะประกอบด้วยสัตว์ ทะเลประเภทปลาหลายชนิด และวิธีการประกอบอาหารที่สะดวกในแต่ละมือจะเปลี่ยนรายการอาหารไปตาม ประเภทอาหารทะเลสด จึงมีอาหารหลายชนิดให้เลือก

นวนิยายเรื่อง คนข้ามฝัน กล่าวถึง สักเป็นพ่อครัวในเรือประมงรู้จักปลาแต่ละประเภท มี ประสบการณ์ในการเลือกชนิดปลาเพื่อทำอาหารและใช้วิธีการปรุงอาหารให้มีรสชาติที่น่ารับประทาน ทำ ให้อาหารในเรือมีความหลากหลายมากขึ้น ดังตัวอย่าง

สักเลือกปลาอินทรีเพราะไม่ต้องขอดเกล็ด เนื้อนุ่มจัดการง่ายกว่า ปลาเก๋าและกะพงแดง ปลาดิบและลาบใช้เวลาไม่ถึงหนึ่งชั่วโมงปิ้งก็ยก ออกไปเสิร์ฟ เรียกโง่งลงมาจับ แบ่งไปห้องนายท้าย ครู่ต่อมาต้มยำส้มหัว ปลาในหม้อก็เดือดปุด ๆ กลิ่นหอมโชยคลุ้ง

(คนข้ามฝัน. 2556 : 190)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า อาหารการกินบนเรือจะใช้อาหารทะเลเป็นหลักในการประกอบ อาหาร เนื่องจากมีสัตว์ทะเลอยู่รอบเรือ อาหารทะเลสดสามารถทำอาหารได้หลากหลายวิธีตามความนิยมของ พ่อครัวประจำเรือ การเลือกปรุงอาหารจะขึ้นอยู่กับสัตว์ทะเลที่หาได้ และมีการพัฒนาวิธีการทำอาหารให้ หลากหลายขึ้น แต่ยังคงเน้นการประกอบอาหารที่สะดวกเรียบง่าย ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวประมงบนเรือ นั้น แม้จะลำบากเรื่องที่อยู่อาศัย ที่นอน แต่ก็ไม่ลำบากในเรื่องอาหารการกินเลยสามารถกินอาหารทะเลที่ราคา แสนแพงได้อย่างเต็มที่

1.2 ชีวิตความเป็นอยู่บนฝั่ง

ชาวประมงดำเนินชีวิตตามชุมชนประมงที่ใกล้กับชายฝั่งทะเลทั่วไป เนื่องจากสะดวกในการเดินทาง ออกทะเลเพื่อการทำมาหากิน และความแตกต่างของภูมิภาค ทำให้ชาวประมงมีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ของตนสำหรับสภาพชีวิตความเป็นอยู่บนฝั่งของชาวประมงที่ปรากฏในนวนิยายของ ประชาคม ลุณาชัย ดังนี้

1.2.1 ที่อยู่อาศัยบนฝั่ง

ที่อยู่อาศัยนับเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์อย่างมาก เป็นการอำนวยความสะดวกแก่คนในสังคม สำหรับที่อยู่อาศัยบนฝั่งของชาวประมงจะใกล้ชิดกับแม่น้ำลำคลองหรือชายฝั่งทะเลเป็นหลัก มีบรรยากาศเงียบ สงบ และเป็นความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

นวนิยายเรื่อง ผีแสงจันทร์ กล่าวถึง บ้านของป่าจันทร์ใกล้ฝั่งริมคลอง เป็นบ้านไม้สองหลัง
 ขนาดไม่เท่ากัน ห้องที่เล็กเป็นห้องใต้ถุนอยู่ข้าง ๆ สภาพของบ้านแข็งแรงดี ตัวอย่าง

สุดทางเดินแคบ ๆ ไปเกือบถึงฝั่งคลอง บ้านไม้สองหลังแยกจาก
 เรือนหลังอื่น ๆ ไปยืนสงบอยู่กลางลานดินโล่ง หันหน้าเข้าหากันเว้น
 ช่องทางเดินไว้ประมาณสองเมตร บ้านทางด้านเหนือใหญ่กว่าบ้านอีกหลัง
 เท่าตัว ประตูห้องใต้ถุนหับไว้มิดชิด ฝาแฝกไม้ไผ่ทุกด้านสภาพแน่นหนา
 แข็งแรง ฝาไม้กระดานส่วนบนใต้หลังคาสังกะสียังดูใหม่ น่าจะเพิ่งถูก
 ซ่อมแซมมาได้ไม่นาน

(ผีแสงจันทร์. 2553 : 24)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ที่อยู่ของชาวประมงมีลักษณะเป็นชุมชนริมน้ำ ซึ่งเริ่มขึ้นจากการ
 ใช้พื้นที่ริมคลองเป็นที่อยู่อาศัย บ้านเรือนของชาวประมงมักเป็นบ้านใต้ถุนสูงเพื่อช่วยให้บ้านโปร่ง อยู่สบาย
 และบริเวณบ้านมีพื้นที่ค่อนข้างกว้าง แต่ตัวบ้านมีขนาดไม่ใหญ่มาก วัสดุการสร้างบ้านของชาวประมงส่วนใหญ่
 มาจากธรรมชาติซึ่งเป็นไม้ไผ่เนื่องจากหาง่าย แข็งแรงทนทาน แต่บ้านบางส่วนต้องมีการซ่อมและให้ความดูแล
 เมื่อใช้ไปนานตามกาลเวลา คนในชุมชนประมงที่ฐานะไม่ดีมักมีที่อยู่อาศัยแบบเรียบง่ายและบรรยากาศรอบ
 บ้านเรียบง่าย

1.2.2 การคมนาคมบนฝั่ง

การคมนาคมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ เนื่องจากเราต้องการเคลื่อนย้ายหรือการ
 เดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ในสังคมไทยมีกลุ่มคนมากที่นิยมใช้รถจักรยานยนต์เป็น
 ยานพาหนะในการเดินทาง รถขนาดไม่ใหญ่นัก สามารถวิ่งถนนได้เหมือนรถประเภทอื่น และขอยเล็ก ๆ ได้
 โดยสะดวก เมื่อต้องการออกเดินทางอย่างรวดเร็วก็ช่วยประหยัดเวลาได้ รถจักรยานยนต์จึงเป็นยานพาหนะที่
 ชาวประมงส่วนมากนิยมใช้

นวนิยายเรื่อง ในกัณฑ์และกลางวงล้อม กล่าวถึง ไต้พจน์มักจะใช้รถจักรยานยนต์ในการ
 เดินทางระหว่างบ้านถึงท่าเรือ ภรรยาของเขาก็จะมาด้วยเสมอเพื่อส่งสามีแล้วขับรถกลับบ้านเอง ดังตัวอย่าง

ไต้พจน์ขี่มอเตอร์ไซค์มาพร้อมเมียของแกที่นั่งซ้อนท้าย เป็นวิธี
 เดินทางที่ปฏิบัติมาตั้งแต่อยู่เรืออวนซึ่ง พอแกก้าวลงเรือ เมียของแกก็ขี่
 มอเตอร์ไซค์กลับบ้าน...

(ในกัณฑ์และกลางวงล้อม. 2561 : 105)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า รถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะที่ใช้ในการคมนาคมที่สำคัญและ
 แทรกซึมอยู่กับการใช้ชีวิตประจำวันของชาวประมงมาอย่างยาวนาน คนในชุมชนประมง มักจะใช้
 รถจักรยานยนต์ในการเดินทาง เนื่องจากเป็นวิธีเดินทางที่ง่าย รวดเร็วและราคาถูกรอบคร้วซื้อรถคันหนึ่ง
 ไว้ในบ้าน เพราะคนในครอบครัวสามารถใช้กันได้ในเมื่อมีความต้องการ รถจักรยานยนต์จึงช่วยเพิ่มความ
 สะดวกสบายในการเดินทางให้แก่กลุ่มชาวประมง

2. วัฒนธรรมไทยในสังคมชาวประมง

วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม ระเบียบประเพณีอันดีงามของคนในสังคม และวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคก็มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกันตามความแตกต่างของแต่ละภูมิภาคนวนิยายของ ประชาคม ลุณาชัยได้นำเสนอถึงวัฒนธรรมไทยในสังคมชาวประมง ดังต่อไปนี้

2.1 ความเชื่อ

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน การยอมรับนับถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพราะเชื่อว่าจะบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์ ชาวประมงจึงยึดถือความเชื่อต่าง ๆ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องแม่ย่านาง ความเชื่อในทางพุทธศาสนามีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ความเชื่อเรื่องแม่ย่านาง

แม่ย่านางเป็นความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และที่พึ่งทางใจของชาวประมงในการออกเรือทุกครั้ง เพราะเชื่อว่าการบูชาแม่ย่านางเรือจะนำโชคกลางให้แก่คนเดินทาง ทำให้มีความปลอดภัยและสามารถช่วยจับปลาและสัตว์น้ำได้เป็นจำนวนมาก

นวนิยายเรื่อง คนข้ามฝัน กล่าวถึง ชัพกำลังจัดการเช่นไหว้แม่ย่านางด้วยรูปและเครื่องเช่น ไหว้ต่าง ๆ ที่เตรียมมา ปฏิบัติตามพิธีที่ไต่ก่งท่ามาทุกครั้งก่อนเรือจะออกทะเลทำประมง ดังตัวอย่าง

*ชีพจัดการไหว้แม่ย่านางเมื่อเรือขยับถอยออกจากท่า จุดประทัด
 ฉีกผลส้มปังกูบ เผากระดาษเงินกระดาษทอง เขาทำได้คล่องแคล่วหลังจาก
 ฝ้ามองเจียงมานาน จดจำไว้ทุกขั้นตอน
 (คนข้ามฝัน. 2556 : 221)*

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวประมงยึดเหนี่ยวความเชื่อเรื่องแม่ย่านาง เมื่อชาวประมงจะออกทะเลเพื่อจับปลาทุกครั้งจะทำการเช่นไหว้แม่ย่านางก่อน เจ้าของเรือต้องจัดพิธีกราบไหว้แม่ย่านางเป็นประจำ และมีของไหว้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเคารพนับถือ เชื่อว่าแม่ย่านางเรือสามารถนำโชคกลางมาสู่ชาวประมง และเพื่อให้สวัสดิมงคลต่อการประกอบอาชีพ และเพื่อให้แม่ย่านางช่วยขับไล่สิ่งที่ไม่ดีออกไป ปกป้องคุ้มครองมิให้เกิดอันตราย

2.1.2 ความเชื่อในศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ เป็นเครื่องบังคับพฤติกรรมที่ดีของมนุษย์ คนไทยชอบเข้าวัดไหว้พระปฏิบัติธรรม คำสอนของพระสงฆ์สอนให้คนไทยรู้จักเรื่องบาปบุญคุณโทษ และปล่อยวางความทุกข์ต่าง ๆ ไป เพื่อให้สบายใจมากขึ้น

นวนิยายเรื่อง เทียวเรือสุดท้าย กล่าวถึง คุณจะพา “ผม” ไปไหว้พระที่วัดในชุมชน และเขา ยืนยันไปวัดหลาย ๆ วัดยิ่งดี เพื่อถอนกรรมที่เคยทำไว้ และไหว้เพื่อขอพรก่อนจากกันไป ดังตัวอย่าง

*“วัดไหนดีวะคุณ”
 “วัดโกรกราก” คุณตอบ “ปิดทองพระประธาน ไหว้รูปหล่อหลวง
 พ่อ เสรีจแล้วก็จะพามึงข้ามไปวัดช่องลม จากนั้นก็ไปวัดบ้านแหลม ข้าม
 กลับมาฝั่งนี้ถ้ายังไม่ค้าเสียก่อนก็ไปวัดตึกจะได้มึงคลแก้ตัวมึง”*

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

“ไปวัดเดียวก็พอแล้ว” ผมต่อรอง
 คุณยืนยัน “ไม่พอหรอก ไปหลายวัดถึงจะดี ทำเวรมามาก วัดเดียว
 ถอนกรรมที่เคยทำไว้ไม่หมด ไหว้พระขอพร ทำใจให้สงบก่อนไป มึงจะได้ไม่
 กลับมาออกทะเลอีก”
 (เที่ยวเรือสุดท้าย. 2551 : 151-152)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อของชาวประมงที่นับถือศาสนาพุทธ สังคมไทยมีวัดใน
 แต่ละชุมชนและตั้งอยู่ใกล้กันมากนัก เพื่อให้ประชาชนได้เข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ผู้คนนิยมไปไหว้พระหลาย ๆ
 วัดกัน เนื่องจากถือว่าเป็นสิริมงคลและขจัดสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาให้หมดไป เพิ่มให้ตัวเองมีบุญมากขึ้นและยัง
 สามารถทำให้เกิดความสบายใจ เชื่อว่าทำความดีไว้เพื่อจะได้รับผลดีในชีวิต และอาจส่งผลไปถึงอนาคตอีกด้วย
 ชาวประมงจึงเป็นกลุ่มคนไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่ยึดมั่นในศาสนาพุทธมาอย่างยาวนาน

2.2 ประเพณีงานแต่งงาน

งานแต่งงานเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของคนไทยที่มีการจัดขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณ เพราะเป็นพิธีการที่
 บุคคลสองคนตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัวเดียวกัน และเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างเครือญาติ การ
 แต่งงานแบบไทยดั้งเดิมเป็นพิธีที่มีความงดงาม และเต็มไปด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลายออกไป

นวนิยายเรื่อง ใต้ถุน กล่าถึง ประเพณีเกี่ยวกับงานแต่งงานของกลุ่มคนในท้องถิ่น ดำเนินการจัดพิธี
 แห่งชั้นหมาก เจ้าบ่าวแต่งตัวด้วยชุดไทยโบราณ คนในครอบครัวและเพื่อนสนิทแห่งขบวนขันหมากไปบ้าน
 เจ้าสาวร่วมกัน ดังตัวอย่าง

ประเพณีของคนพื้นถิ่นนี้ไม่มีอะไรยุ่งยากและมากพิธีการ หนุ่มสาว
 ที่เติบโตขึ้นพร้อมจะแต่งงานกับคนที่ตนพึงใจ หรือคนผู้หลักผู้ใหญ่เห็นควร
 แล้วลู่ขอให้ได้ทุกฤดูกาล ต้นกล้วยและอ้อยลำใหญ่ถูกเตรียมพร้อมแล้ว กิ่ง
 มาถึงไม่นานขบวนขันหมากเล็ก ๆ ก็แห่เคลื่อนไปยังบ้านเจ้าสาว จอน
 แต่งตัวด้วยชุดไทย พาดสไบที่ใหญ่ ไบหน้าเข้ม ๆ อาบด้วยคราบแป้งจาง ๆ
 เคียงคู่กับเพื่อนสนิทวัยเดียวกัน

(ใต้ถุน. 2562 : 323)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ประเพณีงานแต่งงานของกลุ่มชาวประมงบางพื้นที่จัดพิธีแต่งงาน
 ให้ง่ายขึ้นตามความต้องการ ส่วนใหญ่ครอบครัวของฝ่ายเจ้าสาวและเจ้าบ่าวจะรู้จักกันดีหรือรู้จักกันพอควร
 แล้ว พ่อแม่มีแนวโน้มให้ลูกเป็นผู้ตัดสินใจเลือกคู่ครองเอง แต่ก็ได้ยึดถือปฏิบัติขั้นตอนแต่งงานตาม
 ขนบธรรมเนียมประเพณีไว้การนำพืชมงคล ขนมนมกลต่าง ๆ มาเป็นองค์ประกอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความหมาย
 มงคลต่อชีวิตคู่ อาทิ ต้นกล้วยซึ่งสื่อถึงการแตกหน่อ มีลูกเยอะ และอ้อยซึ่งแสดงถึงความหวานของคู่บ่าวสาว
 เป็นต้น เจ้าบ่าวต้องใส่ชุดไทยอย่างสวยงาม เพื่อนสนิทพร้อมกันนำขันหมากไปบ้านเจ้าสาวอย่างสนุกสนาน
 แสดงให้เห็นถึงงานแต่งงานเป็นสิ่งสำคัญของคนไทย และเป็นการสิริมงคลต่อคู่บ่าวสาวด้วย

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในนวนิยายของประชาคม ลุณาชัย พบว่า นวนิยายดังกล่าวสะท้อนภาพสังคมชาวประมงในด้านชีวิตความเป็นอยู่ทั้งชีวิตความเป็นอยู่บนเรือ ได้แก่ ที่อยู่อาศัยบนเรือเป็นพื้นที่แคบและแออัด และอาหารการกิน รับประทานอาหารประเภททะเลเป็นหลัก ส่วนชีวิตความเป็นอยู่บนฝั่ง ได้แก่ ที่อยู่อาศัยบนฝั่งใกล้ชิดแม่น้ำลำคลอง ลักษณะเป็นบ้านไม้ไผ่ และการคมนาคม นิยมใช้รถจักรยานยนต์อำนวยความสะดวกในการเดินทางทั้งนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจชีวิตชาวประมงได้ลึกซึ้งมากขึ้นสอดคล้องแนวคิดของ ตรีศิลป์ บุญขจร (2542, น. 5) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม โดยเป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่ด้วย วรรณกรรมอาจสะท้อนสังคมทั้งในด้านรูปธรรม เกี่ยวกับเหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม และด้านนามธรรม เป็นค่านิยมในชีวิตจิตใจของคนในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของLIAO WEIQING (2561) เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงจากวรรณกรรมของ อิศศิริ ธรรมโชติ ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมได้สะท้อนให้เห็นด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประกอบด้วยที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นบ้านหลังเล็กอยู่ริมทะเล สร้างจากวัสดุที่ได้ง่ายจากธรรมชาติ ด้านอาหารการกินส่วนใหญ่เป็นอาหารสดจากทะเลด้านวัฒนธรรมชาวประมงเชื่อในอำนาจที่ลึกลับและความเชื่อที่สืบทอดกันมาด้านการประกอบอาชีพการทำประมงชายฝั่งที่สืบทอดกันมาแต่เดิมและด้านการเปลี่ยนแปลงของชุมชนมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำอาชีพประมงและนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ริมทะเลของรัฐบาลซึ่งผลการศึกษาภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในนวนิยายของประชาคม ลุณาชัย สอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรม เป็นเพราะวรรณกรรมเป็นเสมือนกระจกเงาของสังคม สะท้อนสภาพสังคมออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในนวนิยายของประชาคม ลุณาชัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไปดังนี้

1. ควรวิเคราะห์นวนิยายของประชาคม ลุณาชัย ในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการใช้ภาษา ด้านฉาก ด้านโครงเรื่อง เป็นต้น
2. ควรวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมกลุ่มอื่นในนวนิยายของ ประชาคม ลุณาชัย เช่น สังคมชนบทไทย สังคมเด็กและเยาวชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ตรีศิลป์ บุญขจร. (2542). นวนิยายกับสังคมไทย (2475 - 2500)(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประชาคม ลุณาชัย. (2562). ใต้กัง.นนทบุรี: ดินแดนบุ๊ค.

_____. (2561). ในกัณฑ์และกลางวงล้อม.นนทบุรี: ศรีปัญญา.

_____. (2556). คนข้ามฝัน (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: นานามีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

_____. (2553). ฝั่งแสงจันทร์ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: เอโนเวล

_____. (2553). กลางทะเลลึก (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เอโนเวล.

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

- _____. (2551). เทียวเรือสุดท้าย. กรุงเทพมหานคร: แพรวสำนักพิมพ์.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). วรรณกรรมไทยปัจจุบัน (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- หทัยวรรณ ไชยะกุล. (2544). วรรณกรรมศึกษา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2554). วรรณกรรมกับสังคม: ภาพสะท้อนจากนวนิยายปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- LIAO WEIQING. (2561). ภาวะสะท้อนสังคมชาวประมงจากวรรณกรรมของ อัครศิริ ธรรมโชติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.